

BÜYÜK KOPUŞ

COĞRAFYA “BATI’NIN YÜKSELİŞİ”Nİ
AÇIKLAYABİLİR Mİ?

COĞRAFYA

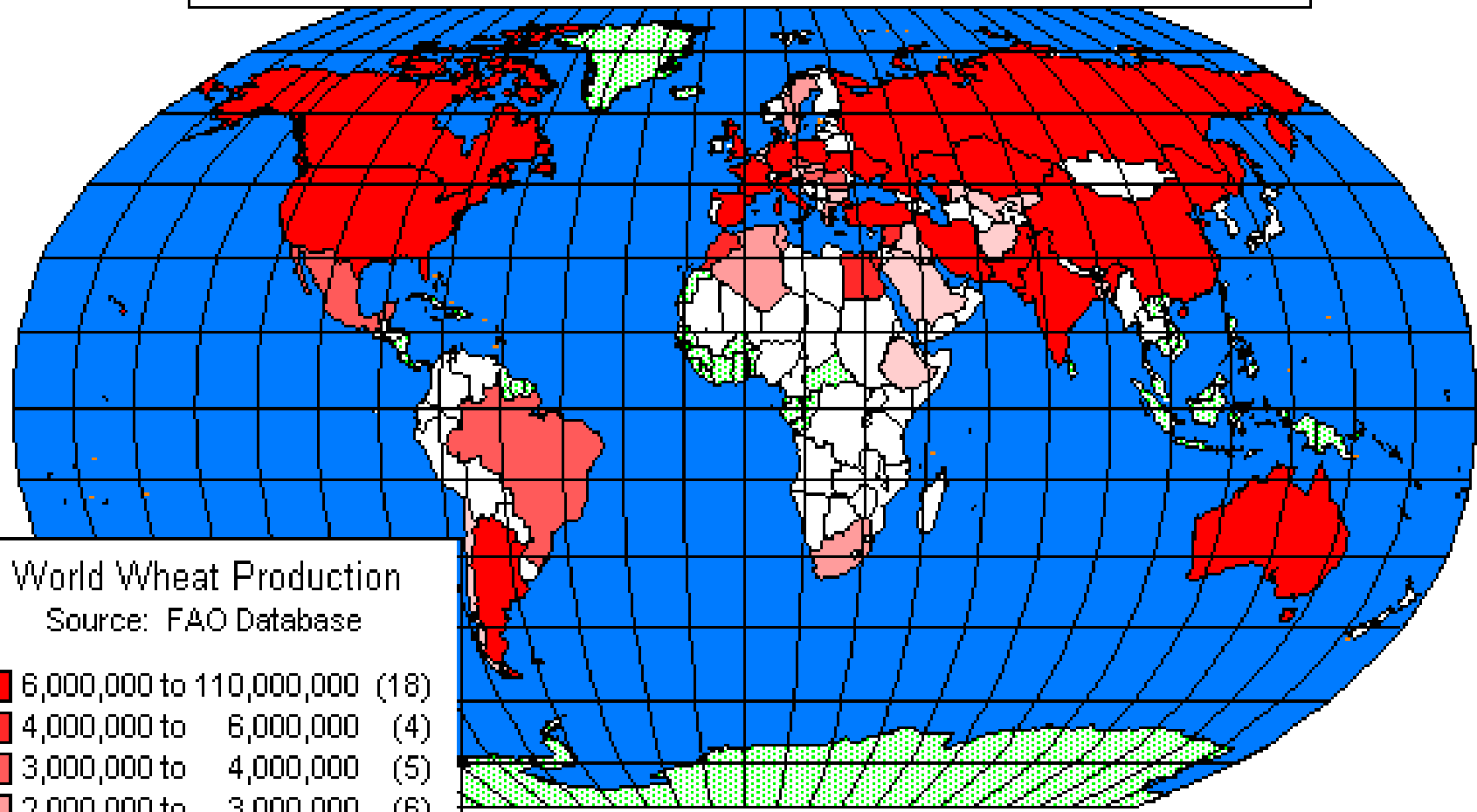
Açıklayıcı aday...

Aşağıdaki etkenleri belirler:

- tarımsal üretkenlik,
- insan sağlığı,
- doğal felaketler,
- ticarete ilişkin maliyetler,
- doğal kaynaklara erişim, vs.

Tarımsal üretkenlik

World Wheat Production

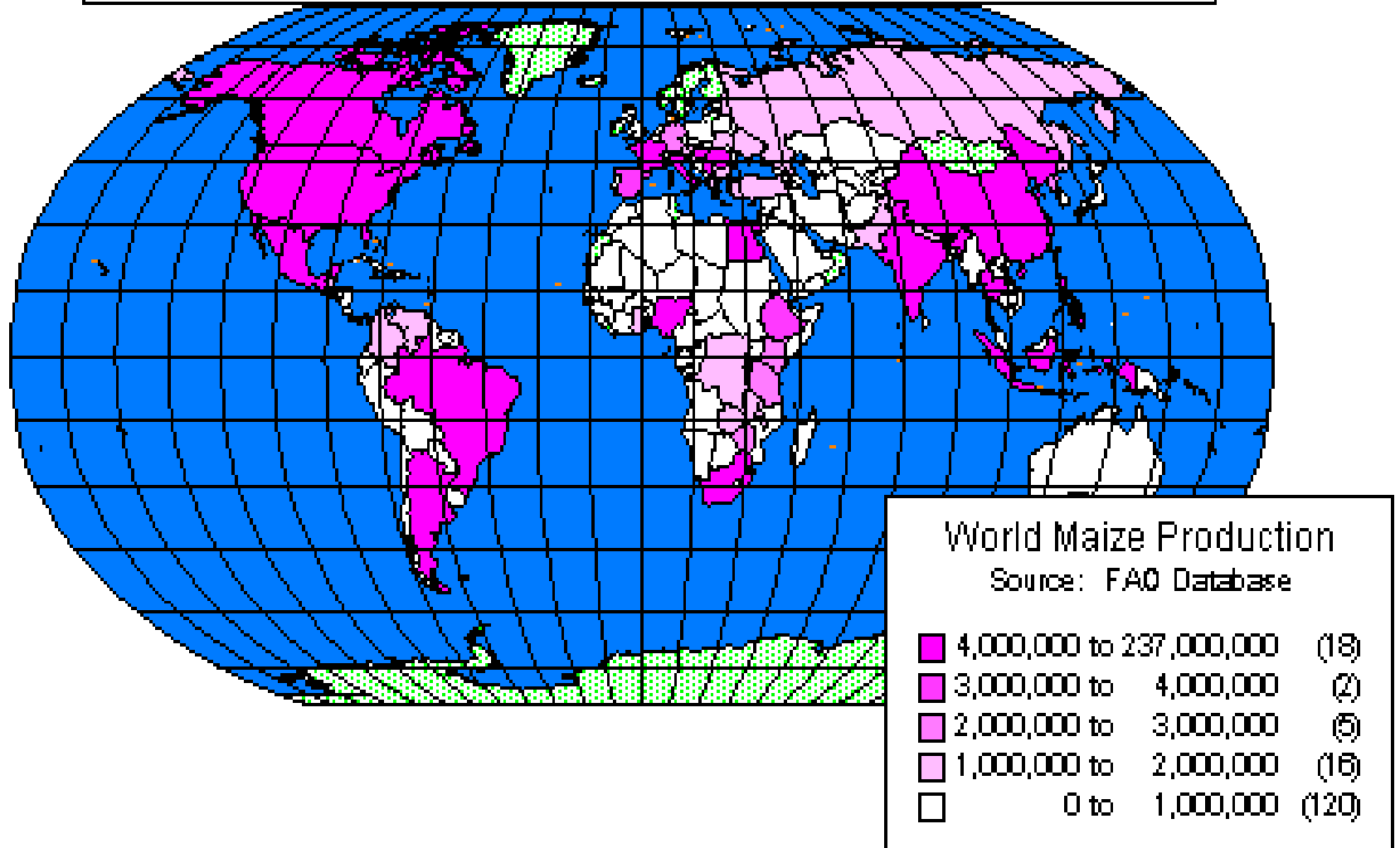

World Wheat Production
Source: FAO Database

■	6,000,000 to 110,000,000	(18)
■	4,000,000 to 6,000,000	(4)
■	3,000,000 to 4,000,000	(5)
■	2,000,000 to 3,000,000	(6)
■	1,000,000 to 2,000,000	(13)
□	0 to 1,000,000	(75)

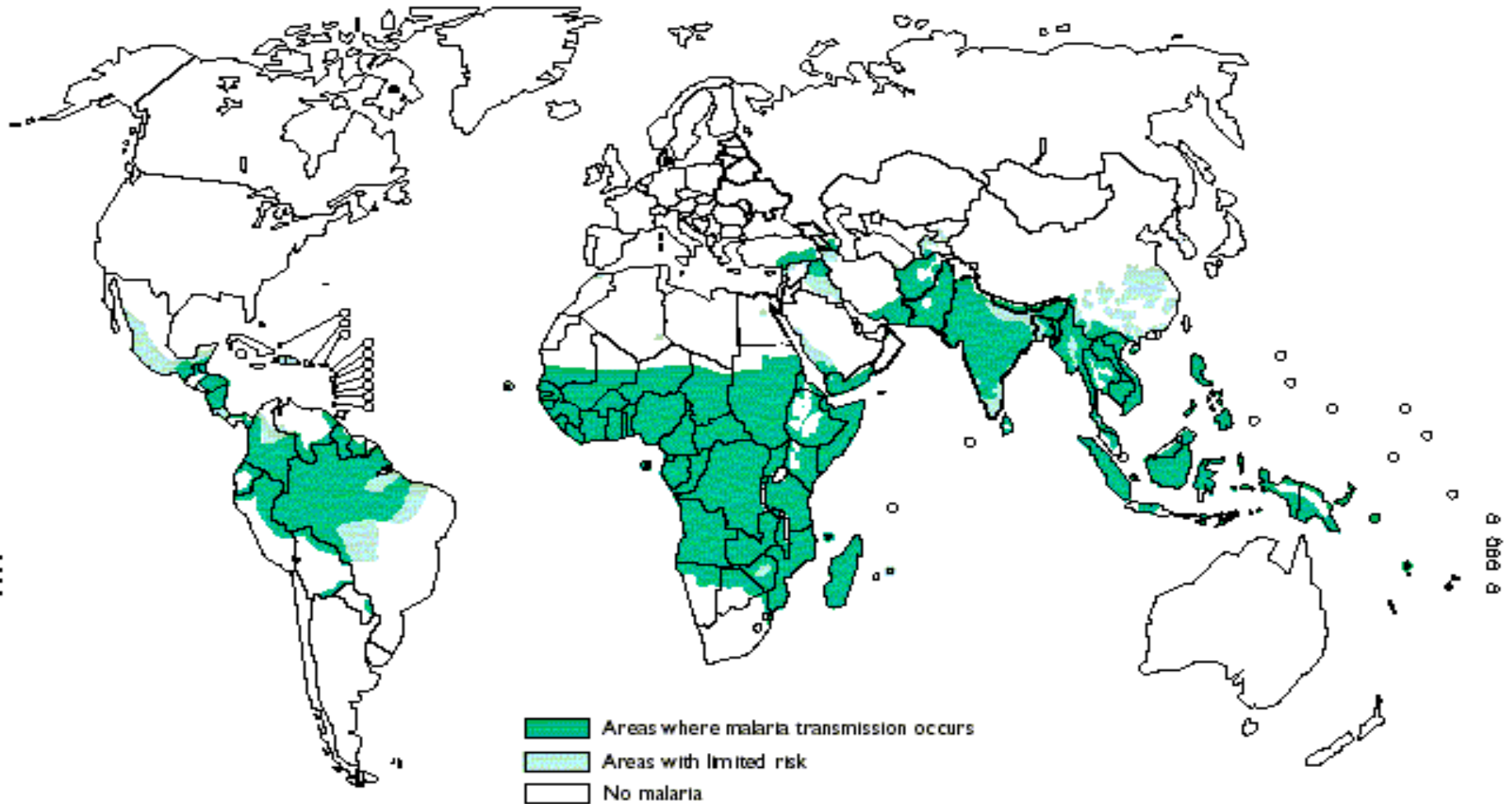
Tarımsal üretkenlik

World Maize Production

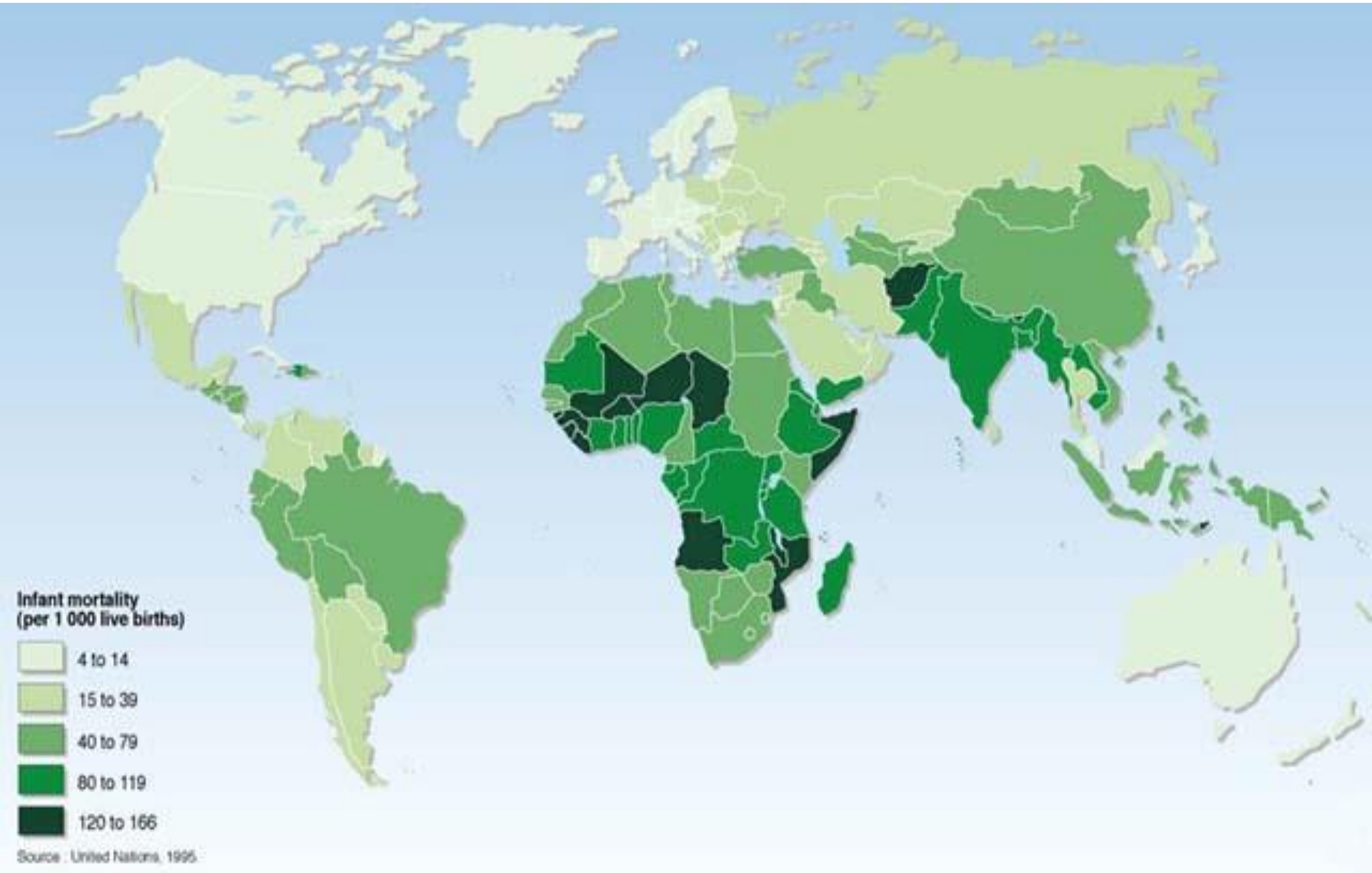

İnsan sağlığı

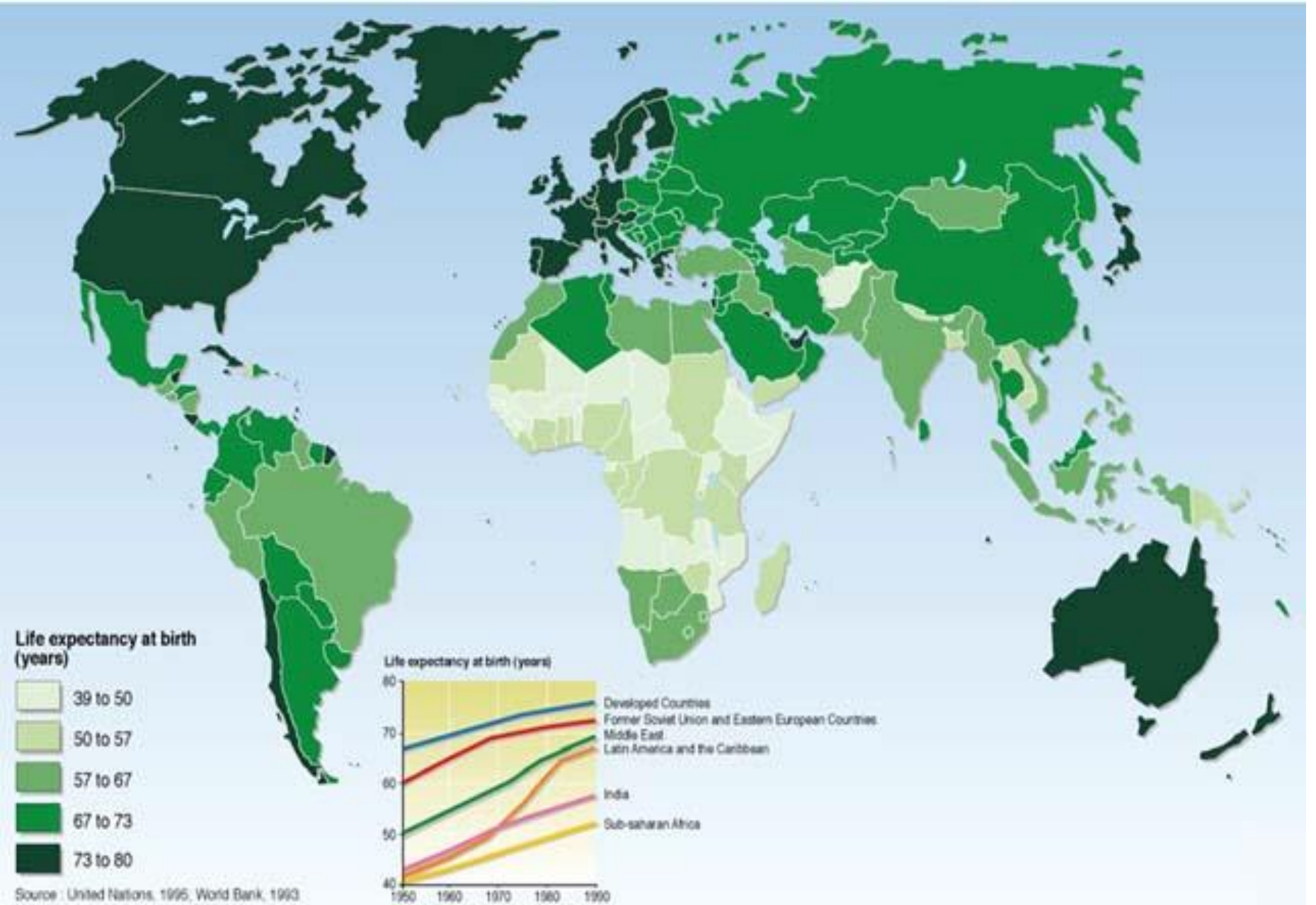
Malaria, 2004

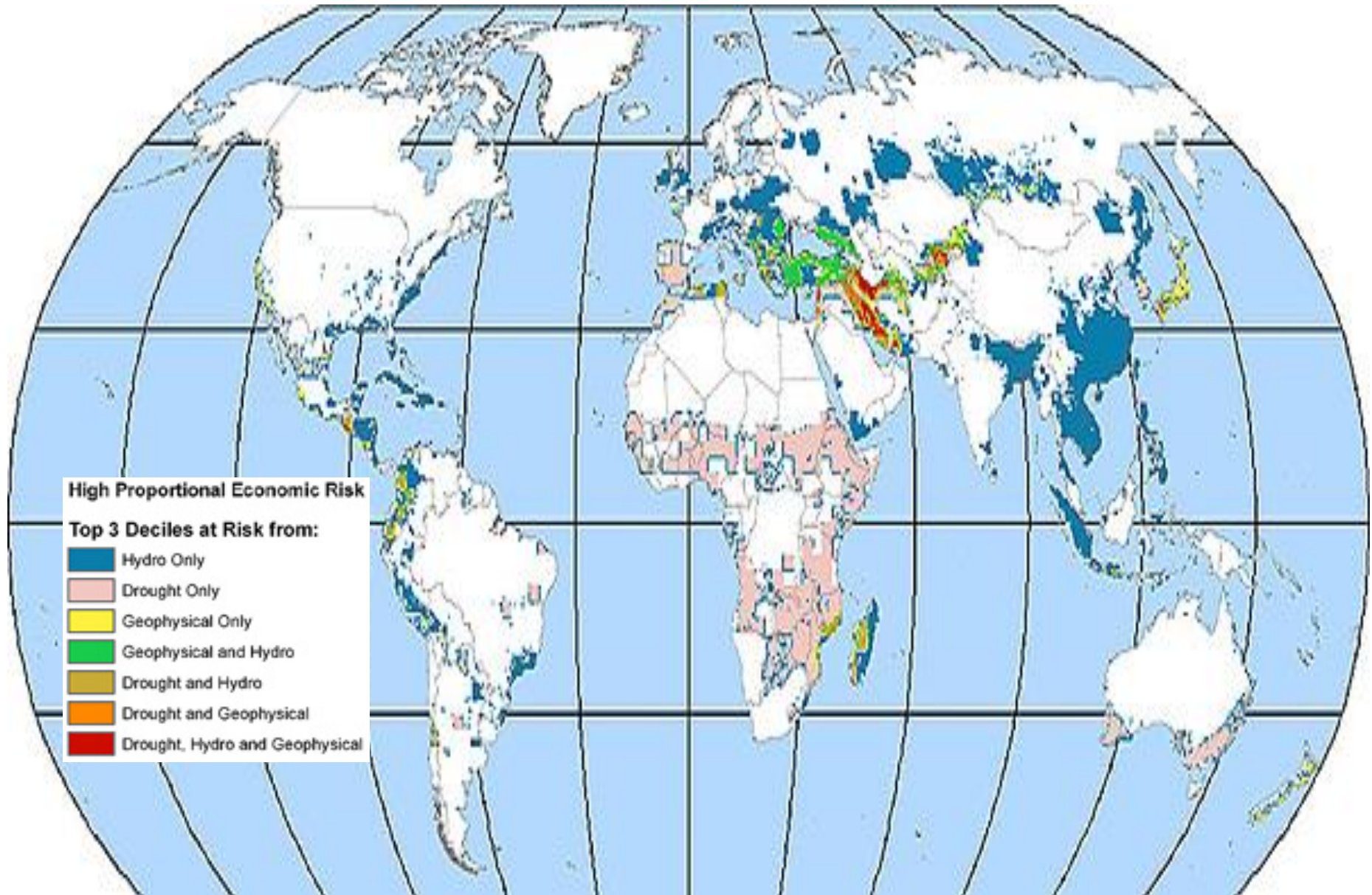
İnsan sağlığı

İnsan Sağlığı

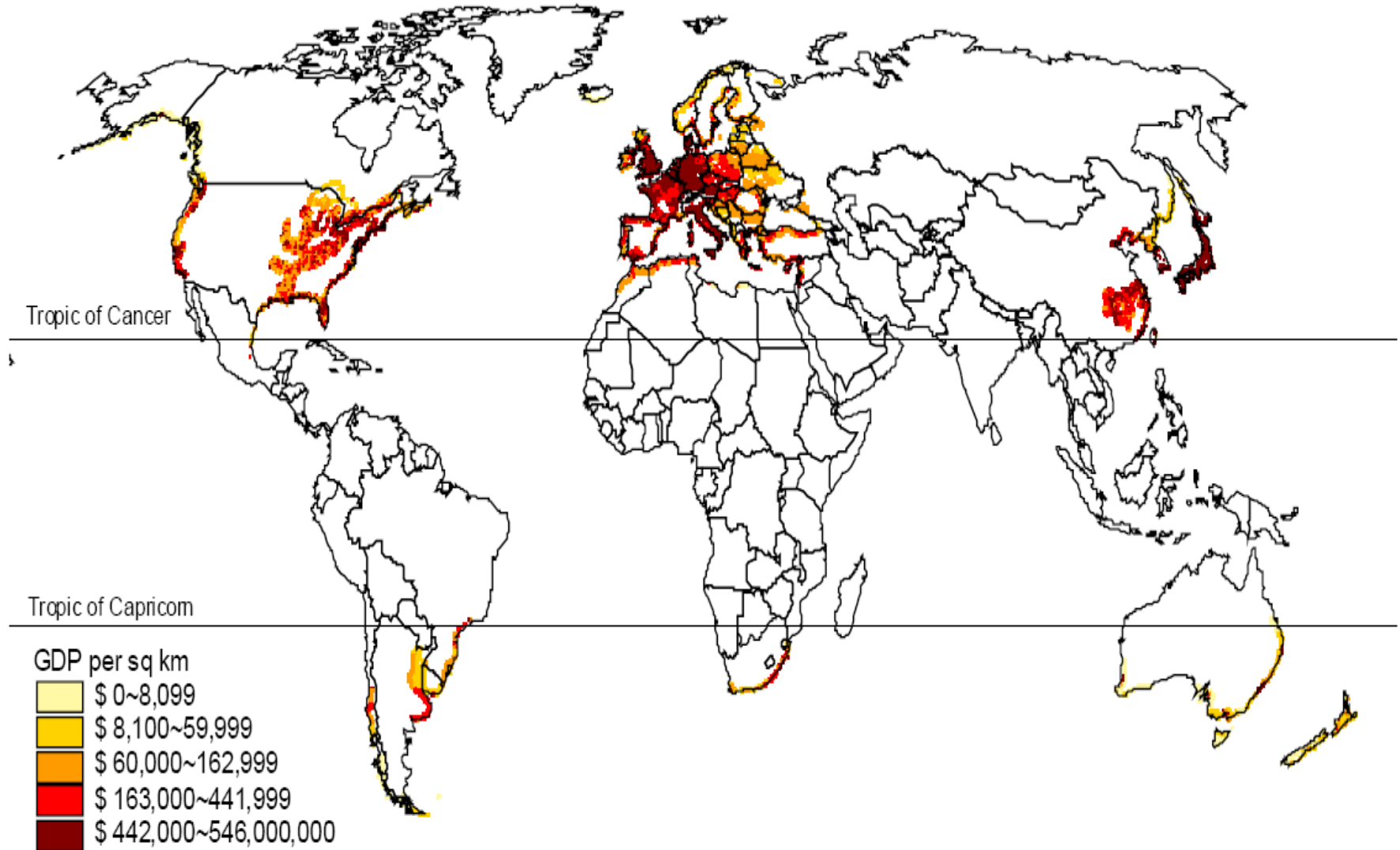

Doğal Felaketler

Ticaret Maliyetleri

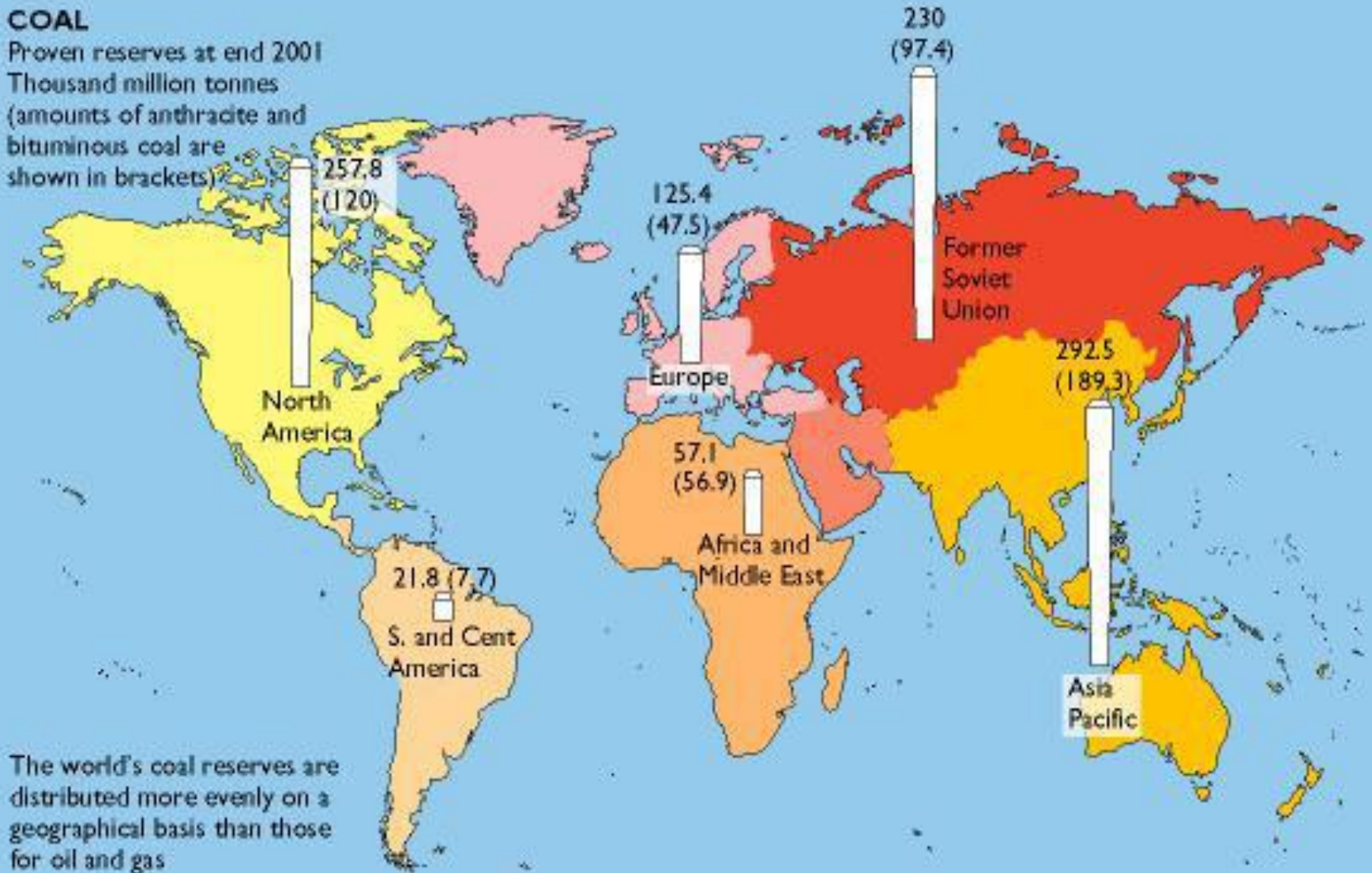
Figure 4. GDP-PPP 1995 in temperate climate zones 0-100 km from the coast and sea-navigable rivers

Doğal Kaynaklar

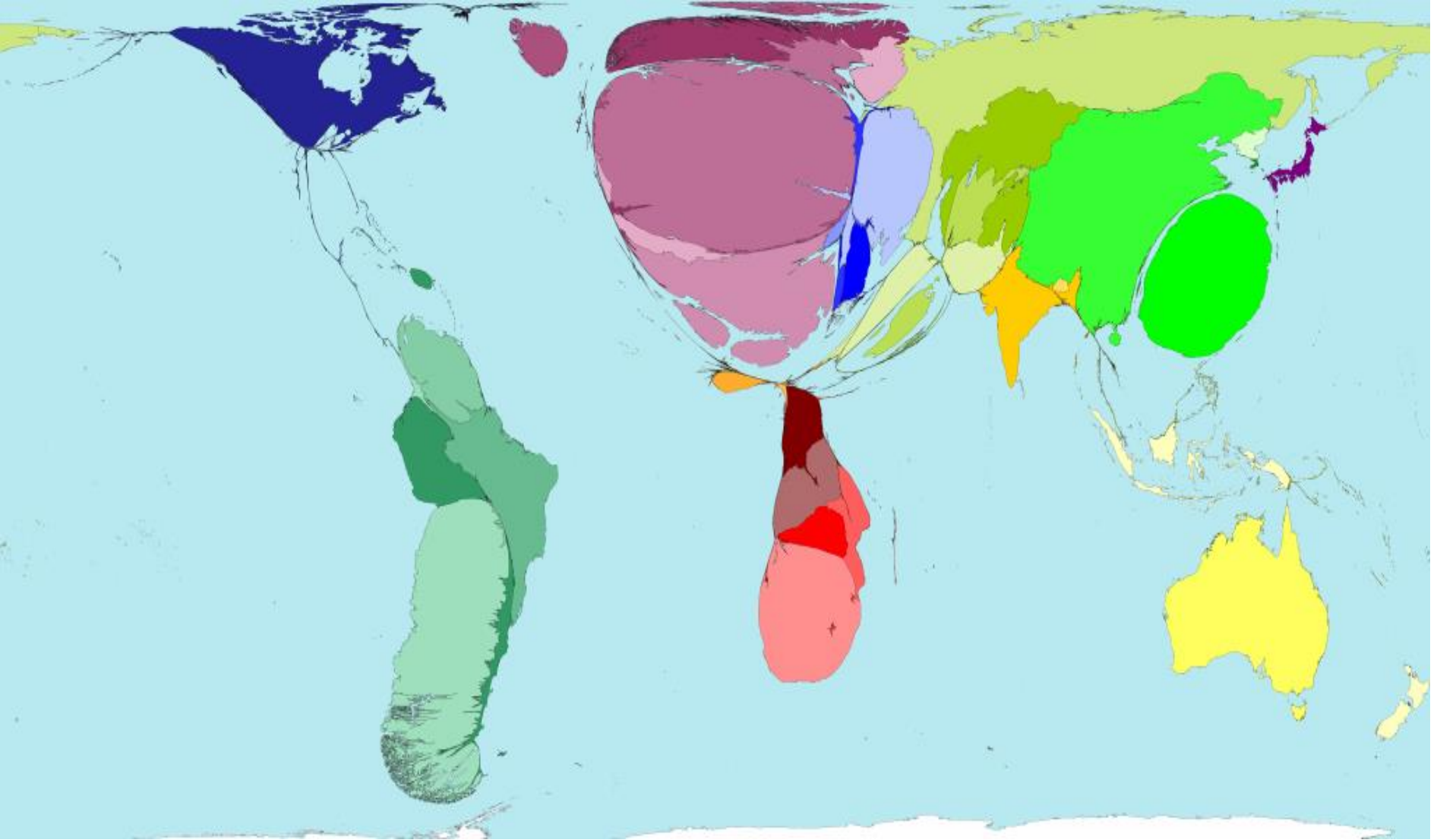
COAL

Proven reserves at end 2001
Thousand million tonnes
(amounts of anthracite and
bituminous coal are
shown in brackets)

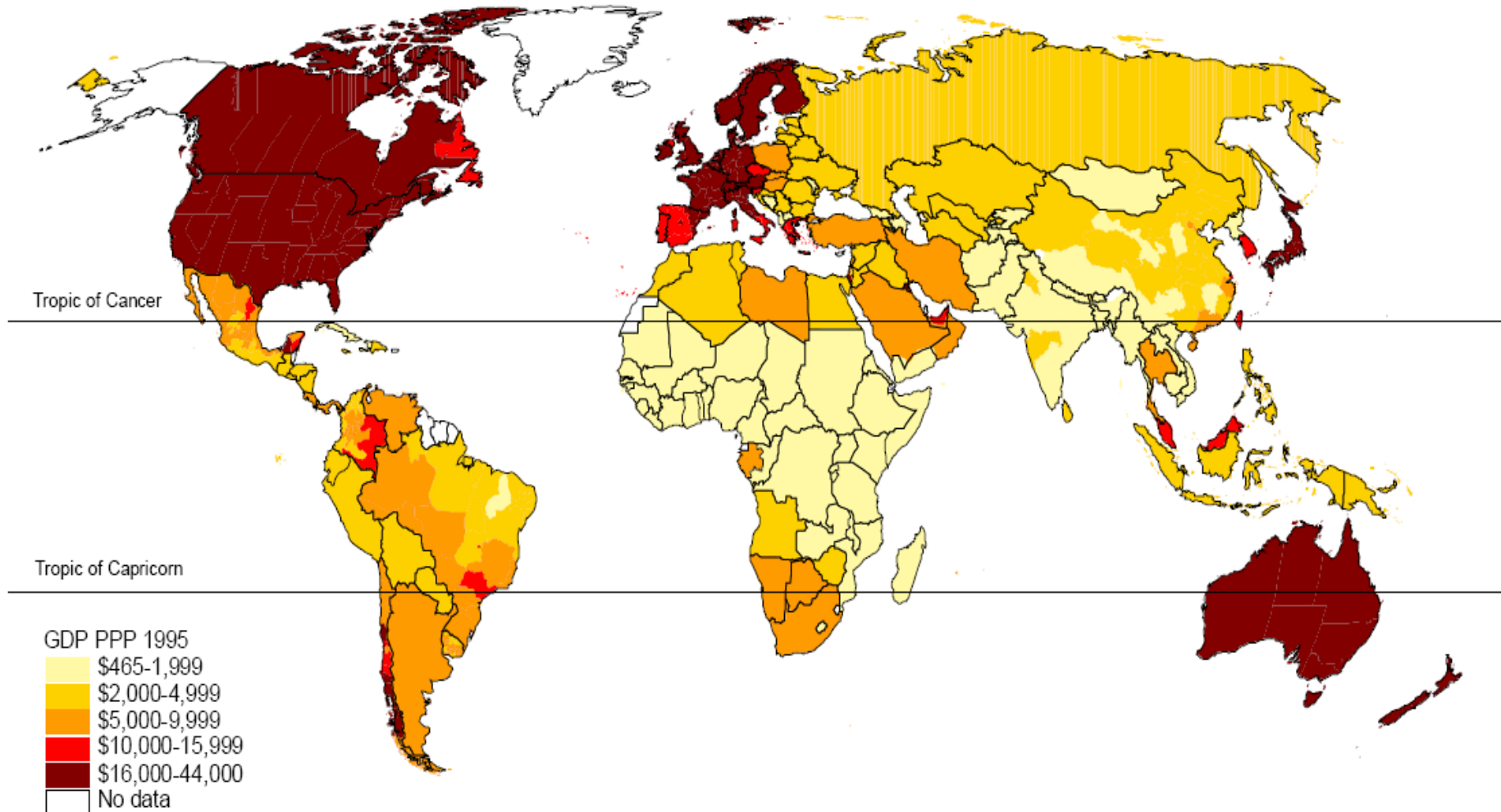
The world's coal reserves are distributed more evenly on a geographical basis than those for oil and gas

Doğal kaynaklar

2000 yılında dünya metal ihracatının oransal haritası

Figure 1. Income per person, 1995 (with sub-national data for 19 countries)

Note: GDP PPP = 1995 Gross Domestic Product per person in purchasing power parity international dollars.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Gelişmekte olan ülkelerin çoğu tropik ya da alt tropik bölgede yer alıyor.
- “Genelde sıcağın [verdiği] rahatsızlık soğunkini aşar” Landes (Bölüm 1).
- Çevre iktisadi gelişmeyi nasıl etkiler?

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

Jared Diamond:

- Can alıcı etken: Evcilleştirilebilir hayvan ve bitkilerin mevcudiyetindeki farklılıklar.
- Avrasya en büyük kara kitlesi olduğundan daha fazla evcilleştirilebilir hayvana sahip. Çok fazla sayıda tür.
- Evcilleştirilen hayvan ve bitkiler daha yüksek nüfus yoğunluğuna izin verir.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Evcil hayvanlar kara ulaşımında köklü değişime yol açıyor.
- Tarıma yardımcı: daha fazla hayvan gübresi ve toprağı daha etkili sürme becerisine katkı.
- Salgın hastalıkların kökeni: muhtemelen hayvanlarda görülen hastalıkların insanlarla temasla evrilmesi.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

Gıda fazlaları ve depolama aşağıdakilere izin verir:

- Merkezileşen toplumların gelişimi (vergileme).
- İşbölümü.
- Muhtemelen sermaye ve bilgi birikimi.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Yabani hayvan ve bitkilerin coğrafi dağılımı eşitsizdir.
- Avrasya avantajlıydı.
- Ancak Avrasya içinde heterojenlik söz söz konusudur: Avrupa, Çin, Hindistan, Orta Doğu, güney Doğu Asya, Kuzey Asya (sibirya, moğolistan).
- (Batı) Avrupa niçin farklıydı?

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Sıcak bölgeler: İnsanlar bitkisel ve hayvansal parazitlere bağlı enfeksiyonlara maruz kalıyor.
- Kuzey kışı toprak ve sudaki organizmaları öldürüyor.
- Çin solucan enfeksiyonlarına maruz kalıyor. Dışkı suya veriliyor, insan dışkısı gübre olarak kullanılıyor. Kronik hastalıklar.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Bu parazitsel enfeksiyonlar sıcak iklimde sulu tarım yapan **yoğun nüfusun** bir sonucu.
- Sonuçlar: insan enerjisinin zayıflaması, hasılanın aşağı çekilmesi.
- Diğer Asya ve yakın doğu bölgelerinde benzer hikayeler.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Asya'daki yüksek nüfus yoğunlukları Doğu'daki alüvyonlu nehir havzalarının bitki yaşamı için daha üretken olduğu olgusunu yansıtmaktadır.
- Avrupa'da toprağın fiziki üretkenliği daha düşüktür.
- Ancak yıl boyu yağış olmakta ve buharlaşma azdır. Daha az dalgalı üretim.

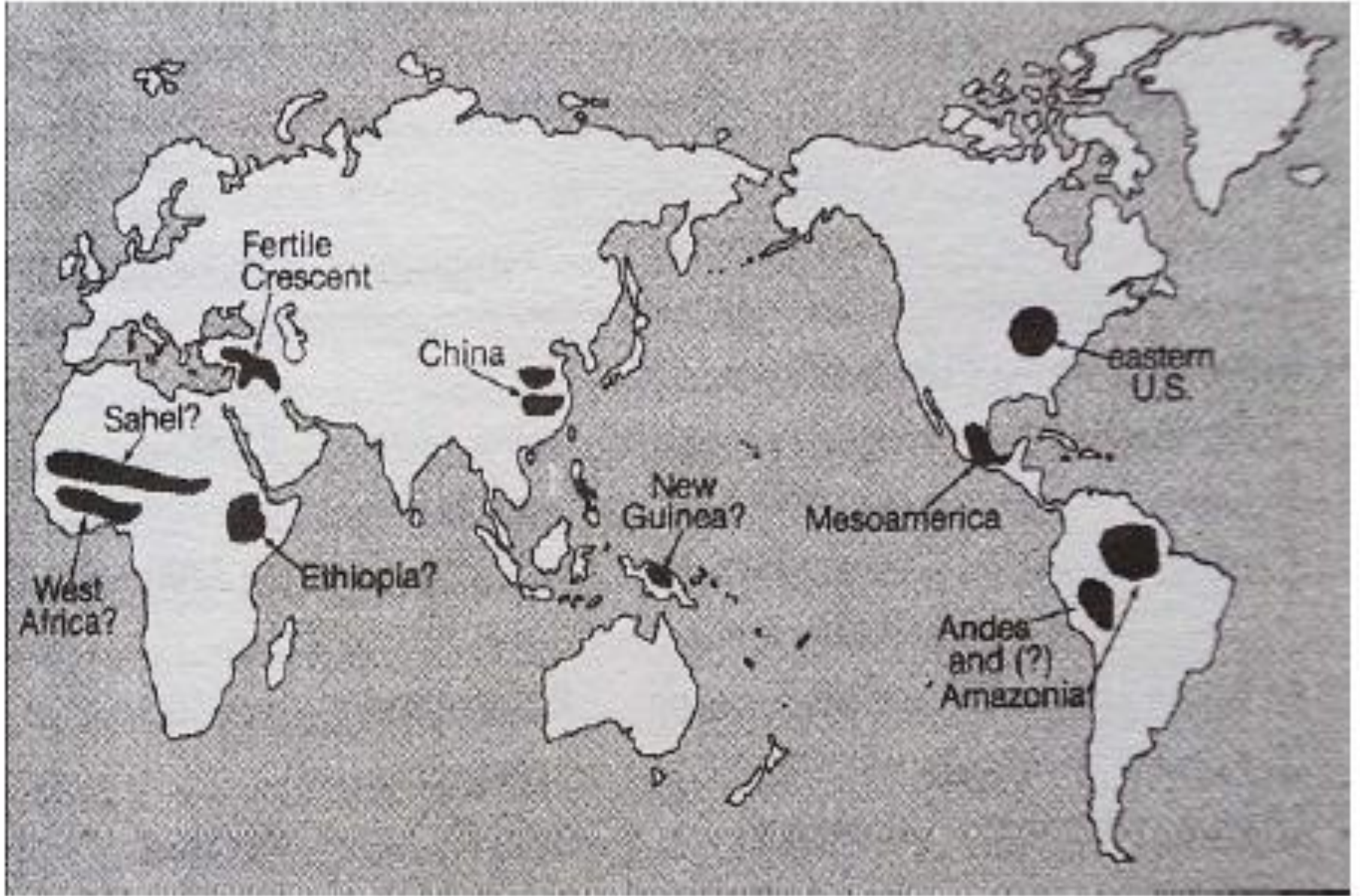
Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

- Tropik bölgeler yeterli yağış almaktadır, fakat bunun zamanlaması genellikle düzensizdir ve kestirilemezdir.
- Bu ekilebilir ürünlerden ziyade ormanlar lehinedir.
- Hızlı buharlaşma oranları.
- Doğu: büyük su işleri inşa ve koordine etme gereği. Suyun kontrolü emperyal otoriteyi teşvik eder.

Uzun Dönemde İktisadi Büyüme

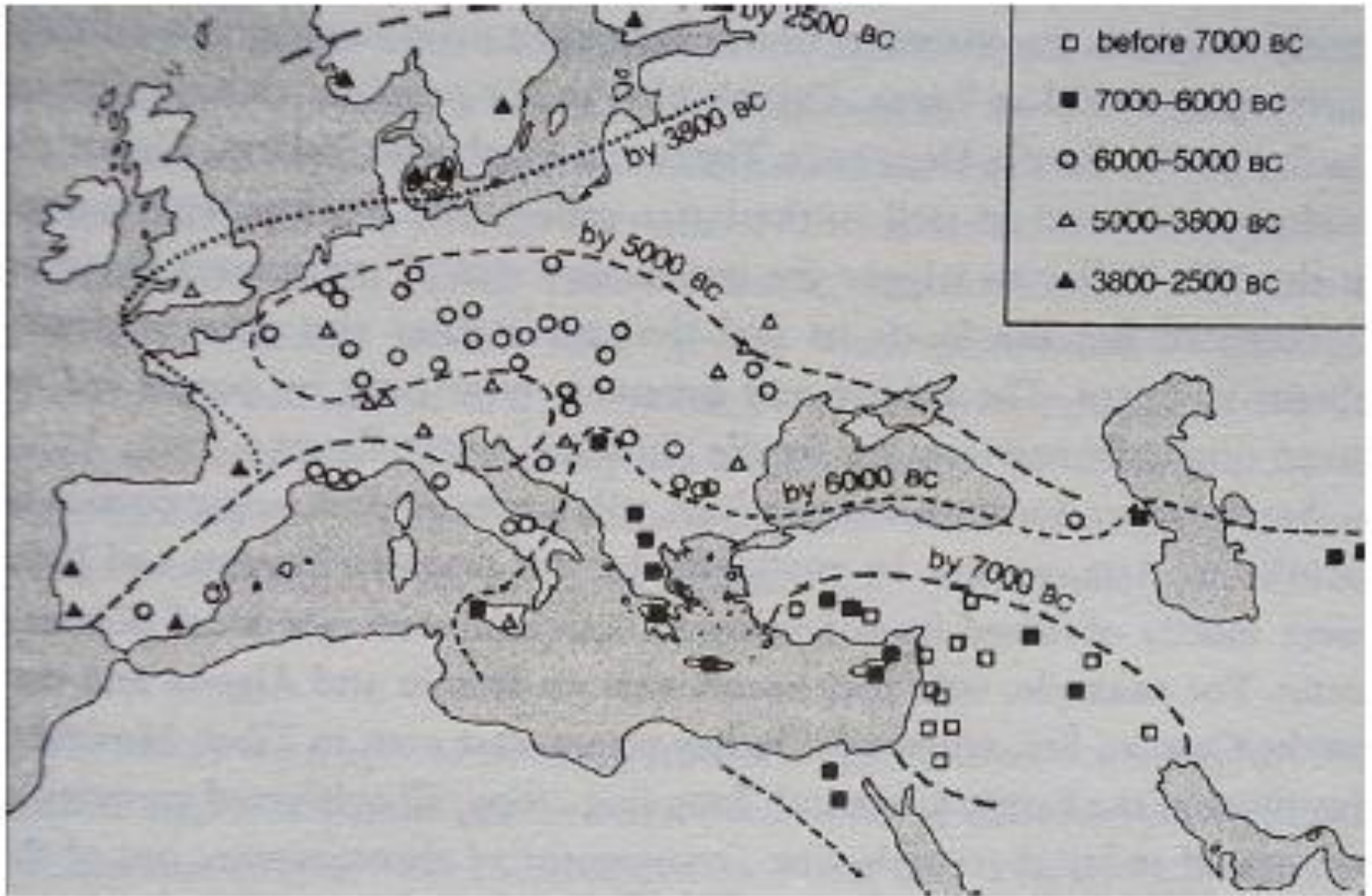
- Sonuçlar: idare edilen büyük köylü kitlelerinin olduğu merkezileşmiş devletler vs Avrupa'nın desantralize toplumu.
- Doğu'da büyük projeler için köylü işgücünün zorla işe alınması.
- Avrupa orman arazisinin üretken çevresi ve yağmura dayalı tarım sebebiyle bu tür bir otoriteryanizme başvurmak zorunda kalmıyor.

Gıda üretimi başlama merkezleri

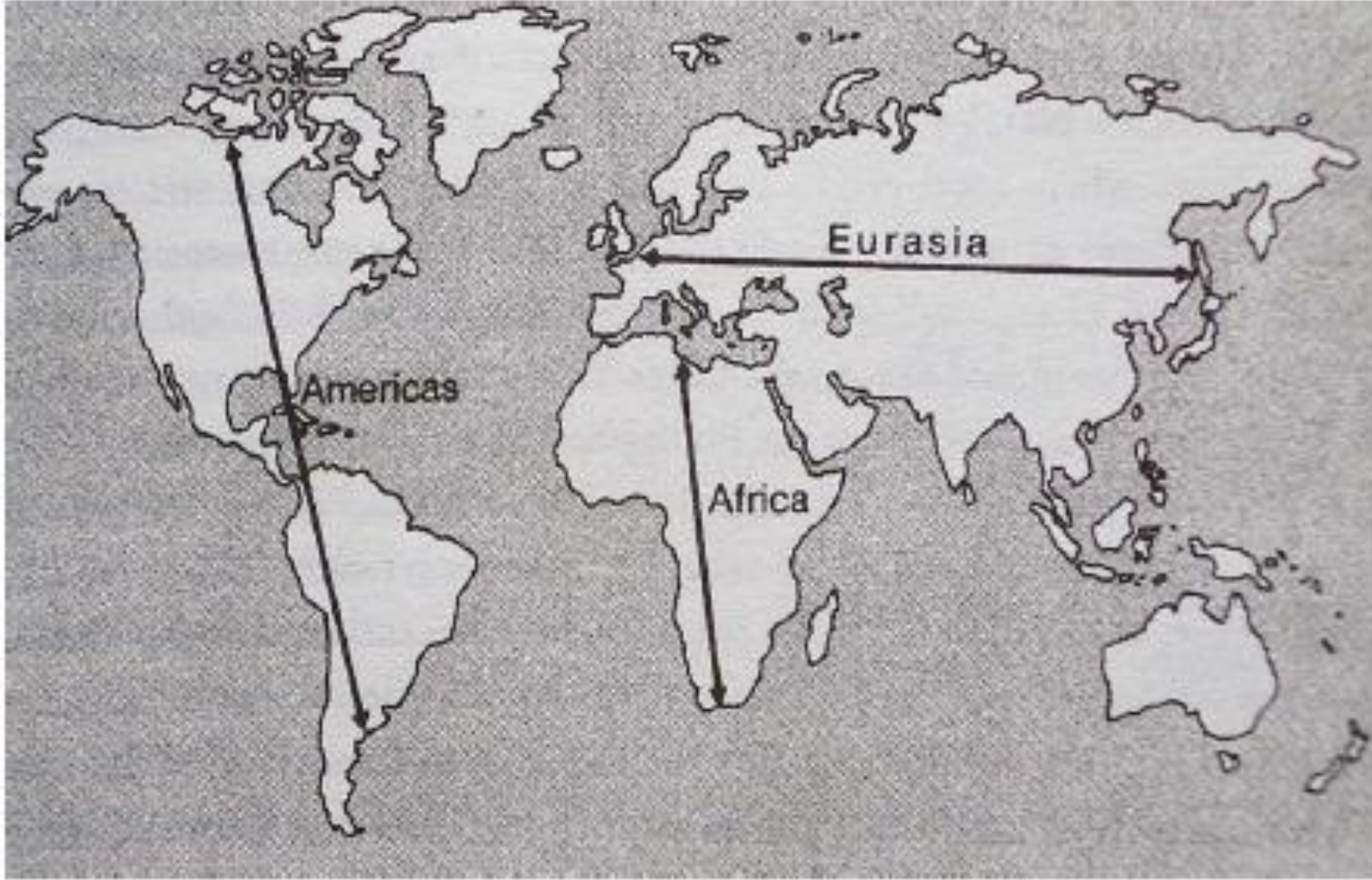
Kaynak: Diamond 1997.

Local domestication following arrival of founder crops from elsewhere: the case of Europe

Kaynak: Diamond 1997.

Kıtaların ana eksenleri

Kaynak: Diamond 1997.

Afetler

Jones Felaketleri 4 Kategoride sınıflıyor:

1. Coğrafi-fiziki (depremler, volkanik
ğatlamalar, tsunami)
2. İklimsel (tayfunlar, hortumlar, sel ve
kuraklıklar)
3. Biyolojik (salgın hastalıklar, ekin
hastalıkları)
4. Sosyal (savaş, yangınlar, insanların inşa
ettiği yapıların çöküşü)

Afetler

- Coğrafi-fiziki ve iklimsel olarak diğer bölgelerin çoğundan daha sakin.
- İklimsel hastalıklar için de benzer bir durum söz konusu.
- Örneğin seller Sarı Nehir boyunca çok daha yaygın.
- Keza Asya'da kuraklıklar çok daha şiddetli.
- Sermayenin periyodik tahribi: çiftlik hayvanlarının ölümü, vasıflı köylülerin ölümü sebebiyle beşeri sermaye kaybı.

Afetler

- Kalabalık, yoğun şekilde toplanmış ve yoksul Asya nüfusları muhtemelen insanlar ve hayvanlara parazit organizmalar için üreme alanı (örn. Çin'de insanlar ve domuzlar).
- Avrupa Asya'ya göre savaşlara bin kişi başına muhtemelen daha az kayıp veriyor.
- Savaş kaynaklı sermaye araçları kaybı nispeten küçük.

Afetler

- Avrupanın sermaye malları küçük ölçekli ve basit çiftlik binaları, küçük imalat atölyeleri)
- Asya'nın uzun sulama kanallı hidrolik tarımı tahribe karşı daha kırılğan.
- Avrupa'da toparlanma **yerel inisiyatifle** sağlanabiliyor, büyük yapıları yeniden inşa gereği yok.
- Desantralize tarımı tekrar canlandırmak için hükümetin katılımı elzem değildi.

Afetler

Sonuçlar:

- Avrupa'nın genel kayıpları Asya'nınkinden daha az ciddi gözüküyor.
- Avrupa sermaye mallarına emeğe göre daha fazla koruma sunuyor.
- Asya'da daha yüksek genel felaketlere bağlı kayıp + şokların sermaye ve emeği eşit oranda tahrip ettiği gözüküyor.

NOT

- Coğrafya ile ilgili olarak J. Diamond, I. Morris ve E. Jones okumalarına başvurunuz.

Ampirik Delil

- En dinamik büyüme performansı son iki yüzyılda yoğunlaşıyor.

Okuma

- Jones, E.L. (2003) “The European Miracle” 3rd Edition, CUP. Chapters 1&2.
- Diamond, J. (1998) “Guns, Germs and Steel” Vintage. Chapters 1,4&5.
- Landes, D. (1998) “The Wealth and Poverty of Nations” Little, Brown & Co. Chapters 1,2 &3.
- Maddison, A. (2001) “The World Economy: A Millennium Perspective”, Paris: OECD. Chapter 1.